

FORSØG PÅ EN VURDERING AF 10 ÅR

Af landsretssagfører *Erik Ninn-Hansen*, MF.

I september måned var det ti år siden den grønlandske befolkning første gang deltog i et valg til Folketinget. Derved blev manifesteret, at Grønland havde opnået den ligeberettigelse indenfor det danske rige, som fandt udtryk i grundloven af 5. juni 1953. Alle kredse her i landet opfattede denne ændring af Grønlands status indenfor riget som et ganske naturligt resultat af udviklingen, og det var uden sorg, man tog afsked med den tidligere kolonistatus. Ingen kan være i tvivl om, at der i befolkningen var et almindeligt ønske om at gøre Grønland til ligeberettiget med andre landsdele og amter i Danmark. Hensigten var altså god nok, men er det lykkedes? Ti års erfaring må dog kunne give et ganske godt grundlag for at vurdere, om en politik, der havde tilslutning hos befolkningen her og i Grønland, er blevet gennemført. Spørgsmålet er ofte blevet rejst i Grønland og er også ved visse lejligheder blevet rejst i den øvrige del af landet. Det er ikke ligegyldigt, hvordan spørgsmålet besvares. Hvis det ikke kan besvares tilfredsstillende, er det nødvendigt at overveje, om vor grønlandspolitik skal have en anden retning.

Der er tradition for at føre grønlandspolitikken som en national politik, der samler partierne. Denne tradition er god og bør opretholdes i videst mulige omfang, men den bør ikke blive en sovepude, der forhindrer kritik af den bestående ordning, hvis den ikke fører til de resultater, som alle var enige om skulle opnås. Det må være muligt åbent at diskutere, om den nuværende grønlandspolitik og den nuværende administration fører til den målsætning, der var indeholdt i forfatningsændringen af 5. juni 1953. Hvis en sådan diskussion skulle føre til, at der påpeges nødvendigheden af meget afgørende ændringer i vor politik overfor Grønland, vil disse ændringer forhåbentlig kunne gennemføres i enighed, såvel mellem den grønlandske og den øvrige del af befolkningen som mellem de forskellige anskuelser, der er repræsenteret i Folketinget. Dette må også kunne ske, hvis alle kan tilslutte sig tanken om, at en åben kritik bør fremsættes, når den blot har et positivt sigte.

I de ti år, der er gået, siden den grønlandske befolkning deltog i det første folketingsvalg, har regeringens ledelse været placeret hos det samme parti. I ti-års perioden har disse regeringer ligesom tidligere regeringer søgt et samarbejde om de

grønlandske problemer med Folketingets øvrige grupper. Som hovedregel er samarbejdet lykkedes, men der har dog været tilfælde, hvor en fælles lovgivning ikke kunne gennemføres. Det gjaldt bl. a. ved loven om industrianlæg i Grønland, men også i andre tilfælde har der været forskellige meninger. Selvom samarbejdet har været fremherskende, har ansvaret for administrationen af grønlandske anliggender dog hele tiden påhvilet Socialdemokratiet og de partier, hvormed Socialdemokratiet har dannet regering. Der kan altså ikke af den almindelige hovedregel om, at lovgivningen er gennemført i fællesskab, udledes, at ansvaret for den førte grønlands-politik deles af alle. Det hører simpelthen med til de parlamentariske regler, at ansvaret alene påhviler regeringen.

De grønlandske folketingsmedlemmer har i 10-års perioden med en enkelt undtagelse alene optrådt som repræsentanter for den grønlandske befolkning, der havde valgt dem, og har ikke placeret sig i den opdeling i partier, der er en følge af ideologiske forskelle. Undtagelsen er grønlandsminister Gam, der som medlem af regeringen har støttet dennes politik og i afgørende situationer har udgjort regeringens parlamentariske basis. Om minister Gam gennem denne aktive deltagelse i dansk politik vil danne skole for kommende grønlandske folketingsmedlemmer vides ikke. Det kan imidlertid ikke afvises, at ministerens personlige placering i dansk politik kan virke i retning af en partidannelse i Grønland. Jeg tror, det ville være en fordel at vente noget med dannelsen af partier i Grønland, men det er selvfølgelig et spørgsmål, som alene den grønlandske befolkning må afgøre. Hvis partidannelsen sker, og hvis de grønlandske folketingsmedlemmer vælges efter partitilhørsforhold, kan det formentlig forventes, at de grønlandske folketingsmedlemmer i fremtiden knyttes til de danske partier.

Hidtil har de i Grønland valgte folketingsmedlemmer stået uden for partierne og har ikke haft tilknytning til nogen folketingsgruppe. Selvom de grønlandske folketingsmedlemmer således har måttet optræde ret ensomme i folketinget, har de dog bl. a. på grundlag af den upolitiske placering kunnet fremkalde interesse for deres synspunkter i alle partier. De har ligeledes forstået gennem deres udtalelser i folketingssalen at beskæftige sig med alle de grønlandske spørgsmål, der har været fremme i debatten, og har derved bidraget til, at Grønland har fået en naturlig plads i lovgivningsarbejdet og i den almindelige politiske diskussion herhjemme.

Noget andet er, om det øvrige Folketing ikke kunne have givet de „ensomme“ grønlandske folketingsmedlemmer mere støtte. Det kunne gøres, hvis Folketingets grønlandsudvalg i højere grad var stedet, der tog afgørende grønlandske spørgsmål op til behandling. Siden nedsættelsen af „Grønlandsudvalget af 1960“ har Folketingets grønlandsudvalg haft en meget tilbagetrukket tilværelse, hvilket måske kan være forklarligt, men også forud for 1960 førte udvalget en tilbagetrukket tilværelse, der



*Også Grønlands ungdom
er begyndt at tage de svundne 10 år op til vurdering.*

Foto: Kirsten Roland

ikke kan have været tilfredsstillende for de grønlandske folketingsmedlemmer. I ti-års perioden har grønlandsudvalget ikke arrangeret én eneste rejse til Grønland. I 1954 deltog ganske vist nogle af medlemmerne i finansudvalgets rejse, og andre medlemmer har deltaget i de rejser, der har været arrangeret af „Grønlandsudvalget af 1960“, men det parlamentariske organ – folketingets grønlandsudvalg – er ikke blevet opfordret til at deltage i en rejse til Grønland, hvori udvalget kunne møde

den grønlandske befolkning til drøftelse af grønlandske anliggender. Gennem denne skyggetilværelse er de grønlandske folketingsmedlemmers muligheder for at vinde indflydelse blevet formindsket, hvortil kommer, at de medlemmer af folketinget, der repræsenterer deres grupper i grønlandsudvalget, har haft meget små muligheder for at knytte forbindelse til grønlandske myndigheder, navnlig landsrådet. Igennem de sidste tre år har denne forbindelse kunnet opretholdes gennem „Grønlandsudvalget af 1960“, men dette udvalg er jo ingen varig foreteelse.

Der må i fremtiden skabes forfatningsmæssige rammer for, at Folketingets parlamentariske organ, Folketingets grønlandsudvalg, kan mødes til fælles drøftelse med Grønlands landsråd. Dette vil styrke de parlamentariske muligheder for at få indflydelse på grønlandspolitikken. Som forholdene er nu, er den i al for høj grad overladt til regeringen og administrationen, og hensigten med grundlovsændringen måtte dog netop være at gøre Grønlands anliggender til en del af den almindelige parlamentariske virksomhed.

Det var også hensigten med grundlovsændringen at gøre Grønland til en enhed, men forskellene mellem Vestgrønland og Østgrønland er stadig åbenbare. På mange områder halter Østgrønland bagefter. Af nationale grunde er det nødvendigt at få ophævet disse forskelle; historiske eksempler taler jo sit tydelige sprog om, hvor farligt det kan være, hvis en del af området kan placeres som mindre udviklet. Genopbygningsarbejdet i Østgrønland haster derfor, og der er også andre grunde til at forstærke indsatsen i Østgrønland; på det boligmæssige område er der i hvert fald en del, vi ikke kan være bekendt.

Det er blevet hævdet, at udviklingen i Grønland er foregået på en sådan måde, at den grønlandske befolkning er blevet sat udenfor. Helt kan denne påstand ikke afvises. Det har formentlig været i bedste mening, at genopbygningsarbejdet i så høj grad, som tilfældet har været, er blevet udført af udsendte danske, men denne bistand har ikke været gratis for den grønlandske befolkning. Den er gledet ud af den håndværksmæssige virksomhed, skønt man skulle tro, at den grønlandske befolkning netop i den periode, hvor der skete så meget på byggeområdet, kunne have opnået en god uddannelse ved at deltage i byggeriet. Også i produktionslivet har grønlænderne i for høj grad været tilskuere, og antallet af grønlændere i ledende stillinger er ikke blevet forøget i disse år, hvor ligestillingen mellem Grønland og de øvrige dele af riget skulle praktiseres. Lønforskellen mellem grønlændere og andre danske har alt for længe virket som en skillelinie mellem de to grupper. Forhåbentlig vil det forslag om ligeløn, hvortil der er givet tilslutning i „Grønlandsudvalget af 1960“, udjævne disse forskelle.

Det må også være utilfredsstillende for den grønlandske befolkning, at der ikke er opnået nogen afklaring af ejendomsretten til den jord, hvorpå deres huse er bygget.

En matrikulering kan nok være besværlig, men vanskelighederne er vel ikke større, end de kan overvindes, hvis matrikuleringen alene skal omfatte de beboede områder af Grønland. Hvorfor skal staten dog være ejer af jorden i Grønland, når den øvrige danske befolkning kan få ejendomsretten til den jord, den bebor? Hvorfor ikke også give den grønlandske befolkning ejendomsretten, der ikke alene har en praktisk betydning, men også har en psykologisk virkning? Det er urimeligt, at staten skal beslaglægge al grønlandsk jord. Hvorfor ikke give befolkningen ret dertil? Hele realcreditsystemet vil også herigennem kunne blive udviklet, således at der kan opstå de lånemuligheder, der er betingelsen for et moderne erhvervsliv.

Hele det nuværende restriktionssystem i Grønland skulle have til formål at beskytte den grønlandske befolkning, men har restriktionssystemet ikke fået konsekvenser, der har forværret stillingen for den grønlandske befolkning? Bopælspligten har nok beskyttet den hjemmehørende befolkning, men har den ikke også hindret andre danskes deltagelse i det grønlandske erhvervsliv, og har hele det udviklede og restriktionsprægede erhvervssystem ikke virket i samme retning? I forbindelse med den sidste ændring af erhvervsloven gav grønlandsministeren tilsagn om ophævelse af bopælspligten. Det bør ske snart. Vil det grønlandske erhvervsliv i det hele taget have muligheder for at klare sig under det nuværende system. Resultaterne er jo ikke alt for gode. Efterretningerne om produktionen i det nye Godthåbanlæg synes nærmest katastrofalt dårlige, og tilbagegangen i torskefiskeriet i år må jo vise med al tydelighed, at fiskerierhvervet i Grønland ikke længere kan klare sig med kystfiskeri. Hvis der var blevet givet adgang til for danske fiskere at deltage i fiskeriet i Grønland med større både, havde vi næppe haft den nuværende situation, hvor udenlandske fiskere udfører ca. 93 % af fiskeriet ved Grønland.

Det statsdirigerede erhvervsliv i Grønland har ikke kunnet erstatte det private initiativ, der andre steder i landet sørger for produktionsfremgang. Det har jo også gennem årene vist sig, at sammenligning mellem privatskrevne virksomheder og de statsdirigerede industrianlæg ikke har været til de sidstes fordel. Hvis den grønlandske befolkning skal leve af fiskeri og fiskeindustri, må det ske på samme liberale betingelser som andetsteds i landet, ellers bliver resultaterne for ringe. Det er muligvis ikke mange grønlændere, der idag kan deltage i trawlfiskeri, men et samarbejde mellem den grønlandske befolkning og den øvrige danske befolkning kunne have givet basis for det fiskeri på bankerne, der nu er overladt til andre. Det er på høje tid at søge et sådant samarbejde etableret, men det er kun muligt, hvis staten dirigerer mindre i Grønland.

Også handelen i Grønland bør frigøres for restriktioner. Den kongelige grønlandske Handel har ikke længere et egentligt monopol i Grønland, men behersker dog omsætningen. Der har været en utilbøjelighed til at lade den private handel få

plads og råderum i Grønland, hvorfor egentlig? Når en fri konkurrence kan etableres, vil det dog være den bedste og billigste handelsform for forbrugerne. KGH har overdraget en enkelt butik til en grønlandsk brugsforening. Det er i orden, men hvorfor ikke vise samme interesse for overdragelsen til private. Det sker vel også nu, efter at sagen har været til behandling i folketinget, og det bør også ske.

Ingen vil benægte, at der er foregået meget i Grønland i ti-årsperioden. Sundhedstilstanden er langt bedre; der er bygget gode og tidssvarende boliger, og på uddannelsesområdet er der sket meget. Erhvervsmæssigt har der også været fremskridt, men fremskridtene kunne have været langt større, hvis systemet havde været bedre. Det var det grønlandske landsråd, der foranledigede nedsættelsen af „Grønlandsudvalget af 1960“. Begrundelsen var navnlig den, at der savnedes en målsætning i Grønland. Forhåbentlig vil udvalget kunne bidrage til, at nogle af manglerne kan afhjælpes, men det er ikke tilstrækkeligt at afhjælpe mangler. Meningen med den nye grundlov var at give den grønlandske befolkning samme rettigheder som den øvrige befolkning. Disse rettigheder opnås imidlertid ikke alene gennem ændringer af grundloven eller den lovgivning, der vedrører administrationen i Grønland. Det afgørende er, om befolkningen i Grønland opnår betingelserne for selv at virke som ligeberettiget med andre danske. Disse betingelser har den grønlandske befolkning ikke haft. Lovgivningsmæssigt og administrativt må det være regeringens og folketingets opgave i samarbejde med Grønlands folketingsmedlemmer og landsråd at etablere disse betingelser for at opnå samme rettigheder som andre danske.